

טיפ-עלון

למורי העברית • דברים שכדאי לדעת

י"ד באייר תשפ"ב
15 במאי 2022

הפיקוח על העברית
בקדם-יסודי וביסודי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

פרס נובל, פרס ישראל וחקר מגיל צעיר

"מדען צריך לעבוד מתוך סקרנות, ואם יש לו סקרנות להבנת התליכים משמעותיים, יש לו סיכוי גם לזכות בפרס נובל." זהו ציטוט מדבריה של עדה יונת, כלת פרס ישראל וזוכת פרס נובל בכימיה.

החינוך לסקרנות ולאהבת דעת מתחיל בגיל מוקדם, ואחת הדרכים לפתח סקרנות היא "למידה בדרך החקר". הוראה המקדמת למידה בדרך החקר ממוקדת בתלמיד היוזם ופעיל בתהליכי הבניית הידע שלו. תפקיד המורה בלמידה בדרך זו הוא הנחיה, הכוונה, תיווך מקורות מידע, תמיכה ומתן משוב. באמצעות משימת החקר מפתח התלמיד מיומנויות אוריינות רבות, בהן שאילת שאלות, יכולת תיאור והסבר, ניסוח בכתב, סיכום ומיזוג מידע ועוד. עבודת החקר מאפשרת לתלמידים בחירה בהיבטים רבים. היא יכולה לשקף את תחומי העניין שלהם, את ההעדפות והכישורים שלהם בבחירת הנושאים, את אופני הלמידה ואת דרך הצגת התוצרים. תפקיד המורה בהיבט זה הוא קידום בחירה מושכלת ובת ביצוע, תוך קיום שיח רפלקטיבי על טיב הבחירה.

בקישור תמצאו [כרטיסיות הנחיה ללמידה בדרך החקר](#) המיועדות לתלמידים.

על למידה חקרנית של ילדים צעירים קראו במאמרה של דינה וולף [החקר הצעיר בבית הספר היסודי](#).

לנוחותכם - [במה חדש באתר](#) מרוכזים כל התכנים המתחדשים באתר החינוך הלשוני ביסודי ובקדם יסודי.

שאלה למפמ"רית

כיצד נטפח לומד עצמאי בבית הספר היסודי?

דליה הלוי דרזנר:

לומד עצמאי הוא לומד המסוגל להציב לעצמו מטרות למידה, לתכנן את מהלכה, לנסח שאלות פוריות ולצאת למשימת חקר ארוכת טווח. לשם כך הוא יכול להיעזר במקורות מידע מגוונים ולארגן את הידע שפיק מהם ואף יהיה מסוגל להציגו לאחרים. כישוריו של לומד עצמאי הם רבים ומגוונים, והם כוללים יכולות קוגניטיביות גבוהות, כישורים ניהוליים וחברתיים, מיומנויות שפה, יכולות רגשיות, בהן מוטיבציה ותחושת מסוגלות ועוד.

האם תלמידי בית הספר היסודי מסוגלים לכל אלה?

בבית הספר היסודי אנו מתבוננים על הילדים במבט התפתחותי. אומנם בעבודתנו בכיתה נכוון לביסוסה של למידה עצמאית **בכל ההיבטים** שמנינו לעיל, אולם נעשה זאת תוך כדי תיווך מתמשך בהזדמנויות למידה שונות. מידת התיווך של המורים הולכת ופוחתת עם הגיל ועם מספר ההתנסויות של התלמידים, וכמובן, היא משתנה בהתאם לצרכים וליכולות של כל תלמיד. כך לדוגמה, לעיתים מורים מבקשים מתלמידיהם להציע שאלות כפתיחה לתהליך חקר במטרה להגיע לשאלה פורייה שתאפשר למידה רחבה וארוכת טווח. אולם יש שתלמיד מציע שאלות שהתשובה עליהן קצרה וחד-משמעית. אם נפסול את השאלות הללו שאינן "פוריות" דיין, הרי אנו עלולים לפגוע בסקרנות הטבעית של התלמיד ובמוטיבציה שלו לחפש את התשובה. לכן מתוך ראייה התפתחותית עדיף לאפשר לתלמיד לצאת לדרך עם השאלה שמעניינת אותו, ובהמשך לעורר בו עניין נוסף, להציע לו להרחיב את השאלה ולנסח אותה מחדש.

משימת חקר ארוכת טווח הנעשית בהנחיית מורה היא הזדמנות מצוינת לטפח כישורים של לומד עצמאי. משימה כזאת מזמנת טיפוח סקרנות, עידוד של בחירה ואחריות הלומד, הפעלת בקרה על התוצרים ורפלקציה על התהליך, שיתוף פעולה בצוות, וכמובן הקנייה וביסוס של מיומנויות אוריינות. כל זאת בתנאי שהתלמידים לא יידרשו לעשותה באופן עצמאי לחלוטין אלא בליווי רגיש ומשתנה של המורה במשך תהליך הלמידה.

יש לכם שאלה למפמ"רית? מוזמנים לשלוח [כאן](#).
הירשמו [כאן](#) לקבלת הודעות משולחן המפמ"רית.

היכנסו לגיליונות קודמים של [הטיפ-עלון](#)

מוגש מטעם צוות הפיקוח על הוראת העברית בקדם יסודי וביסודי
עורכת: ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

ספירת העומר, ל"ג בעומר וספירה בעברית בכלל

בתנ"ך מוצאים שתי משמעויות למילה עומר: 'קבוצת שיבולים' וגם 'מידת נפח'. ביום שלמוחרת הפסח מצווה עם ישראל להקריב את "קורבן העומר" – קורבן של תבואה בכמות מסוימת, כמות של עומר. אחרי הקרבת הקורבן הזה מתחילים לספור את "ספירת העומר" – ספירה של 49 ימים מיום הקרבת מנחת העומר ועד לחג השבועות. ספירת הימים נעשית במספר מונה – יום אחד לעומר, שני ימים לעומר, שלושה ימים לעומר. אפשר לציין בכיתה את ספירת העומר כדי לחשב כמה ימים נותרו עד חג השבועות. כדי לעזור לילדים לזכור את המספרים המשמשים אותנו בזכר נוכל להשתמש בשמות ספרים, למשל "שלגיה ושבעת הגמדים", "שמונה בעקבות אחד", "מעשה בחמישה בלונים" ועוד.

ביום השלושים ושלושה לספירת העומר – יחול ל"ג בעומר. שמו ניתן על שם המועד שלו, היום הלמ"ד-גימ"ל, בגימטריה – השלושים ושלושה. ט"ו בשבט – יחול בחמישה עשר בשבט, וי"ז בתמוז – בשבעה עשר בתמוז. למעשה, השימוש באותיות העבריות מיועד לציין שהחגים היהודיים מתרחשים במועדים קבועים, שנספרים באותיות עבריות, ושחוגגים אותם בחודשים עבריים. כדי לתרגל זאת, אפשר להזמין את הילדים לברר מה מועד יום ההולדת העברי שלהם, למשל, ולבנות מעין משחק סביב תאריכי יום ההולדת בכיתה.

מהמחקר אל תוכנית הלימודים: מה למדנו מרות ברמן

אחת מכלות פרס ישראל השנה היא הבלשנית, הפרופ' רות ברמן. פרופ' ברמן היא מומחית בחקר התחביר (מבנה המשפט) והמורפולוגיה (מבנה המילים) של העברית החדשה וכן ברכישת שפת אם ובהתפתחותה לאורך חיי האדם. בזכות תרומתה פורצת הדרך יש המכנים אותה בחיך "אימא של השפה העברית". פרופ' ברמן כתבה מאמרים רבים על הפלא שברכישת שפת אם, ובכמה ממחקריה בחנה סיפורים שהפיקו ילדים בשלבי התפתחות שונים וכן סיפורים שכתבו מבוגרים. אחת ממסקנותיה הייתה כי "רכישת שפת האם איננה מתמצה בשליטה במבנה המשפט הפשוט ובדקדוקו אלא היא תהליך התפתחותי ממושך, הכולל גם שימוש נאות ומיומן בשפה למטרות תקשורתיות שונות". לאור מסקנה זו, הוראת השפה בכיתה צריכה ללוות את התפתחות השפה של התלמידים ולאפשר להם הזדמנויות רבות ומגוונות להתנסות, כך שכל תלמיד יוכל להתקדם מהמקום שבו הוא נמצא. תפישתה של פרופ' רות ברמן קיבלה ביטוי [בתוכנית הלימודים בחינוך הלשוני](#), המדגישה את הוראת הלשון בהקשר טקסטואלי ותקשורתי (ראו פרק "רכיבי החינוך הלשוני", עמ' 15–16). בהתאם לכך, חשוב אף ליצור הזדמנויות המעודדות פעילות תקשורתית בין נמענים שונים ולמטרות מגוונות, כמו למשל שיתוף עמיתים בחוויות באמצעות כתיבה ושיח, כתיבת מכתבים לקידום מטרות ממשיות מחיי הילדים, הבעת דעה בעקבות שאלה מעניינת שעלתה בכיתה ועוד.

ל"ג בעומר, יום ירושלים ושבועות בחינוך הלשוני

במרחב הפדגוגי תוכלו למצוא מגוון פעילויות לכיתות א-ו, הכוללות מיומנויות אוריינות ועיסוק ביצירות ספרות לל"ג בעומר, ליום ירושלים ולחג השבועות.

❖ [ל"ג בעומר בחינוך הלשוני ובספרות](#)

❖ [יום ירושלים בחינוך הלשוני ובספרות](#)

❖ [חג שבועות בחינוך הלשוני ובספרות](#)

בקישורים שלפניכם תוכלו למצוא יחידות לימוד דיגיטליות בחינוך הלשוני לל"ג בעומר וליום ירושלים:

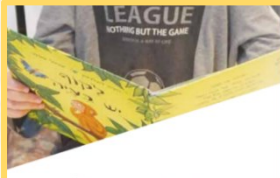
❖ [ל"ג בעומר](#) – יחידת לימוד לכיתה ב בשילוב תרבות יהודית-ישראלית, ובה הילדים לומדים על הרקע לל"ג בעומר, על דמויות הקשורות ביום זה ועל קיימות.

❖ [אהבת הלימוד](#) – יחידת לימוד לכיתה ב בשילוב תרבות יהודית-ישראלית, ובה תכנים מתוך ארון הספרים היהודי ויצירה ישראלית שבמרכזם עומד ערך "אהבת הלימוד".

❖ [אנה טיכו – ציירת ירושלמית](#) – יחידת לימוד לכיתות א-ב העוסקת בהכרת קורות חייה של הציירת, חשיפה לציוריה וגילוי הקשר שלה לעיר ירושלים, תוך פיתוח מיומנויות לשוניות.

❖ [וכל הכבוד לשר](#) – יחידת לימוד לכיתות ג-ד. באמצעות פעילות אינטראקטיבית לומדים על משה ויהודית מונטיפיורי, מגדולי בונייה של ירושלים.

תכנית ייחודית!

ראשונה מסוגה בארץ ומקבילה לתכניות מובילות בעולם. מורים יקבלו כסיס תיאורטי ויישומי בתחום ממובילי החוקרים בארץ.

הפקולטה לחינוך
החוג ללקויים למידה

הפקולטה לחינוך
מציעה תוכנית
לימודים לתואר
שני עם התמחות
בקריאה ואוריינות
בית ספרית

נפתחת ההרשמה לתואר שני עם התמחות בהוראת עברית - שפה ואוריינות.

ראו פרסומים של המוסדות
האקדמיים
(לפרטים לחצו על המודעות).

מפגש רביעי בסדרת המפגשים בנושא
קידום קריאה וחינוך לשוני יתקיים ביום ג'
ט"ז באייר 17.5.22
המפגש פתוח לכלל המורים. ראו קישור
במודעה.

פרקטיקה של בקרה ומשוב לקידום שטף קריאה

נושא המפגש: פרקטיקה של בקרה ומשוב
לקידום שטף קריאה
שם המרצה: ד"ר שני לוי-שמעון

תאריך ושעה: 17.05.22, ט"ז באייר
21.30 - 20.00
[קישור למפגש](#)

להלן רשימת יתר המפגשים בסדרה. שימו לב, הרצאות שכבר התקיימו הוקלטו ונמצאות
באתר החינוך הלשוני, תחת הכותרת מבדק שטף הקריאה לכיתות ב-ו.

סדרת מפגשים בנושא קידום קריאה וחינוך לשוני צמצום פערים – הרבעון האחרון תשפ"ב

משרד החינוך

שם התוכנית	תאריך	שעות	נושא הרצאה	המרצה
תוכנית קול קורא	כ"ו באדר ב 29.3.22	21:00-20:00	היכרות עם המבדק להערכת שטף הקריאה בכיתות ב-ו	ד"ר לימור קולן
מן המחקר אל הכיתה	כ"ז באדר ב 30.3.22	22:00-20:00	פרופילים של קוראים – מבשלות להפרעות קריאה	ד"ר אריאל נאמן
תוכנית "קול קורא"	כ"ו בניסן 26.4.22	21:00-20:00	מודל "שורש העניין" לניתוח שגיאות ותכנון התערבות בקבוצה קטנה לתלמידים חלשים בקריאה	ד"ר שני לוי-שמעון
תוכנית "קול קורא"	ט' באייר 10.5.22	21:00-20:00	מודל ההתערבות והפרקטיקות לקידום שטף הקריאה	ד"ר לימור קולן
תוכנית "קול קורא"	ט"ז באייר 17.5.22	21:00-20:00	פרקטיקה של בקרה ומשוב לקידום שטף הקריאה	ד"ר שני לוי-שמעון
תוכנית "קול קורא"	כ"ג באייר 24.5.22	21:00-20:00	פרקטיקה של חקירת מילים לקידום שטף הקריאה	ד"ר לימור קולן
מן המחקר אל הכיתה	ט' בסיוון 8.6.22	22:00-20:00	אתגרי הקריאה בעברית בקרב תלמידים דו-לשוניים	ד"ר דפנה שחר-ימס
תוכנית "קול קורא"	ט"ז בסיוון 15.6.22	21:00-20:00	פרקטיקה של קריאה חוזרת וחקירה תחבירית	ד"ר שני לוי-שמעון

מורים המשתלמים בכוורת יכולים להיכנס לקישור ולקבל גמול על כל מפגש:

<https://hakaveret.education.gov.il/course/index.php?categoryi>